

Analiza sadržaja: Karakteristike karikatura u 24 sata i Večernjem listu

Anamaria Jurković¹

Bruna Perica²

Sažetak

Karikature su jedinstveni oblik prenošenja svakodnevnih vijesti čiji je glavni naglasak na humoru i satiri. One se svakodnevno pojavljuju u (hrvatskom) medijskom prostoru, a posvećeno im je tek nekolicina istraživanja. Stoga je glavno istraživačko pitanje ovoga rada: koje su karakteristike karikatura u dvjema hrvatskim dnevnim novinama kroz 2020. godinu? Za potrebe utvrđivanja osnovnih karakteristika karikatura Nikole Plečka (Nik Titanik u 24sata) i Srečka Puntarića (Felix u Večernjem listu), korištena je metoda kvantitativne analize sadržaja. Istraživanje je provedeno na slučajnom uzorku, a jedinice su provučene kroz matricu kreiranu posebno za svrhe ovog istraživanja. Glavni rezultati istraživanja su pokazali mnoge sličnosti, ali i značajne razlike u odabiru tema, likova i teksta u karikaturama navedenih autora. Ovaj rad je tek podloga za daljnja istraživanja karikatura, a posebno u području uporabe stereotipa i igara riječi.

Ključne riječi

karikature, hrvatski karikaturisti, Nik Titanik, Felix, analiza sadržaja

¹ Anamaria Jurković studentica je prve godine diplomskog studija novinarstva na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Kontakt: anamariajurkovic163@gmail.com.

² Bruna Perica studentica je prve godine diplomskog studija novinarstva na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Kontakt: brunaperica@hotmail.com.

Uvod

Društvena, politička i prirodna zbivanja karakteristike su dnevnog medijskog izvještavanja. Godina 2020. donijela je nepredviđene i teške situacije koje su nas zahvatile na globalnoj razini. Upravo su ove izvanredne okolnosti s kojima se cijeli svijet suočio postale zanimljiva tema istraživačima. Istraživanje kojim ćemo se baviti u ovom radu temelji se na analizi karikatura kroz 2020. godinu i želi pružiti uvide u kulturu karikatura u Hrvatskoj. Iako ne pridajemo veliki značaj karikaturama, nego ih čitamo više kao zabavni sadržaj, to ne znači da one nisu bitne u istraživanju medijskog sadržaja. Baš kao i članak, karikature su prikaz dnevnih aktualnosti. Na temelju svega navedenoga, naše istraživačko pitanje glasi: koje su karakteristike karikatura u dvjema hrvatskim dnevnim novinama kroz 2020. godinu?

Za potrebe ovoga rada proučene su i uspoređene karikature dvaju hrvatskih dnevnih novina, Večernjeg lista i 24sata. Rezultati pokazuju sličnosti i razlike dvojice karikaturista, Nikole Plečka (lik Nika Titanika) iz 24sata i Srečka Puntarića (lik Felixa) iz Večernjeg lista. Ovaj rad dodatno ispituje koje su teme bile najzastupljenije prilikom izrade karikatura u 2020. godini, kakav je odnos slike i teksta, te tko su protagonisti u karikaturama. U prvom dijelu rada teorijski je definirana karikatura, predstavljeni su navedeni karikaturisti i pružen je pregled događaja koji su se dogodili 2020. godine, a uvelike su utjecali na dinamiku izrade karikatura. Slijedi istraživački dio rada koji uključuje analizu sadržaja, to jest 72 jedinice analize u periodu od siječnja do prosinca prethodne godine. Razlog analiziranja ovog sadržaja je to što je karikatura prisutna u svakodnevnom medijskom okruženju, a nije joj posvećeno mnogo medijskih istraživanja. Također je zanimljiva jer je jedinstvena po svojem humoru i satiričnom načinu komentiranja svakodnevnih događaja.

Teorijski okvir

Pojam karikatura dolazi od talijanskog glagola *caricare* što znači „pretjerati“, te je usko povezan sa španjolskim riječima *cara* ili *carattere*, što označava „lice“ i „karakter“ (Dulibić, 2005: 2). Karikatura po svome žanru pripada pod skupinu satire. Iako je ona nešto opširniji pojam, može se reći da je svaka karikatura satira, ali nije svaka satira karikatura. Prema *Columbia Encyclopedia* karikatura je „crtež, plastični prikaz ili opis koji pretjerujući u prikazivanju prirodnih obilježja (preuveličavanje, umanjivanje i iskrivljavanje), pojavu subjekta čini smiješnom ili apsurdnom radi zabave ili kritike, odnosno predstavlja duhoviti

(ironični, satirički, metaforički i sl.) komentar određene situacije“ (Dulibić, 2005: 2).

Satira je ciljano hiperboličko predstavljanje čija je namjena da razotkriva i ismijava „bezbrojne poroke, bedastoće, gluposti i zla ljudske vrste“ (Dulibić, 2005: 14). Nerijetko ju se opisuje kao nešto humoristično te podrugljivo. Ona djeluje kao deformirano zrcalo jer se referira na stvarne svakodnevnog događaje (Brnčić, 2005: 266, cit. prema Okičić, 2017: 2).

Koristeći boju i grafiku, karikatura je prvenstveno likovnog karaktera, a tek nakon toga na nju se može gledati i kao na dodatak u medijskom tekstu i izvještavanju. Razlika između nje i ostalog likovnog izražavanja je u tome što je ona uključena u politička i društvena zbivanja, odnosno interpretira ih svojim sadržajem (Dulibić 2005, cit. prema Okičić, 2017: 4).

Postoje malobrojna istraživanja i znanstveni radovi o novinskim karikaturama u Hrvatskoj, što je začuđujuće s obzirom na to da Hrvatsko društvo karikaturista broji čak 90 članova (Hdk.hr, 2021a), s time da je brojka karikaturista (vjerojatno) veća ako gledamo i hrvatsku povijest ili one koji nisu učlanjeni u HDK. Jedan od istaknutijih autora koji je definirao, izučio i pružio odlične analize karikatura je Frano Dulibić, povjesničar hrvatskih karikatura. U Hrvatskoj su se karikature proširile relativno kasno u odnosu na Europu, a mogući uzrok tome je austrijska cenzura (Dulibić, 2004: 313). Procjenjuje se da je prva karikatura u Hrvatskoj nastala između 1846. i 1848. godine, a radi se o litografiji s izrazitim karikaturalnim svojstvima naziva *Mađaron u kolijevci* (*Magyaron in der Wiege*) čiji je autor vjerojatno Ivan Janko Haveliček (Dulibić, 2004: 315).

„Litografija prikazuje Lajosa Kossutha, bana Franju Hallera i dijete u kolijevci, sve troje djelomice preobraženo u životinje. (...) autor litografije je želio karikaturom s alegorijskim sadržajem prikazati političare poput likova iz basne, odnosno upozoriti na njihove međusobne odnose i politiku koju zastupaju“ (Dulibić, 2004: 315-316).

Nakon hrvatskog karikaturalnog prikaza Lajosa Kossutha, vođe mađarskog nacionalnog pokreta toga vremena, Mađari su napravili i svoju karikaturu ‘izrugujući’ hrvatskog bana Josipa Jelačića koji je bio protiv njihove narodne revolucije. Karikatura je nastala 1948. i zvala se *Bratski susret mađarskog glavnog zapovjednika Adama Telekija i hrvatskoga bana Jelačića*. Jelačić je na karikaturi „prikazan kao nekakav propalica u odjeći nalik na tursku, tako da bi ga bilo vrlo teško prepoznati kada ne bi bilo natpisa na litografiji“ (Dulibić, 2004: 318).

Mađaron u kolijevci i *Bratski susret mađarskog glavnog zapovjednika Adama Telekija* i *hrvatskoga bana Jelačića* nisu bile jedine karikature koje su tada nastale. Dulibić (2004: 319) navodi kako su austrijske i hrvatske karikature iz 19. stoljeća zanimljive „više iz povijesnih aspekata, a manje zbog likovne kvalitete, koja odražava tekuću produkciju onoga vremena“.

Prije predstavljanja rezultata, potrebno je objasniti vrste karikatura koje postoje. Prvotno definiranje karikature određuje se u užem i širem smislu (Dulibić, 2005: 1). Uži smisao obuhvaća samo portrete ljudi i takva karikatura se bavi isključivo pojedincem (Slika 1). S druge strane, karikatura u širem smislu donosi pozadinu događaja, bazira se na nekoj situaciji, zbog čega se često naziva i situacijskom karikaturom te je „zaokupljena zajedničkim karakteristikama grupe, odnosno uže ili šire skupine ljudi“ (Dulibić, 2005: 5) (Slika 2). Naše istraživanje temelji se na proučavanju karikatura u širem smislu, s time da nismo isključili mogućnost pojave karikature u užem smislu.

Slika 1: Karikatura Emanuela Vidovića, Advokat, Duje Balavac, 1911.

Izvor: Šegvić, 2010: 383.

Slika 2: Karikatura Joška Marušića, Vijenac, 2013.

Izvor: Ferencić, 2014: 16.

Osim što je Slika 1 odličan primjer prikaza karikature u užem smislu, rad iz kojeg potječe odličan je primjer analize novinskih karikatura u Hrvatskoj. U radu autora Ede Šegvića su analizirane sve karikature splitskog slikara Emanuela Vidovića koje su bile objavljene u humoristično-satiričnom listu *Duje Balavac*, od 1908. do 1912. godine. Kako je naglašeno u samom radu: „Emanuel Vidović pionir je splitskoga kruga karikaturista” (Šegvić, 2010: 362). Njegove karikature bile su isključivo portretne, redom muškarci (osim jedne žene), najčešće slikane iz profila. Likovi su imali ozbiljne izraze lica, to jest autor je pokušavao postići sličnost s onom osobom koju karikira (takozvana ne karikirana karikatura), a tek je nadodani tekst (drugog autora) postizao komičnost. Posebno je zanimljiva činjenica da je Vidović slikao cijele likove, a ne samo glave, s time da su i glava i tijelo bili u funkciji karakterizacije samog lika (Šegvić, 2010: 369-372).

Slika 2 prikazuje karikaturu Joška Marušića i preuzeta je iz istoimenog diplomskog rada, autorice Marijane Paule Ferencić. Ovaj rad je zanimljiv jer donosi analizu jednog suvremenog karikaturista čiji rad nije stao samo na karikaturama jer je on danas i redatelj, arhitekt i animator. (Ferencić, 2014: 30) Joško Marušić iza sebe ima jako veliki opus objavljenih novinskih karikatura političke tematike, najčešće stripovskog karaktera i, kako kaže autorica (2014: 31) s prepoznatljivim „marušićevim ljudima”, to jest običnim likovima s kojima se čitatelji mogu poistovjetiti.

Ideja karikature od njenog nastanka je ta da se više orijentira na ljude i njihove karakteristike lica, ali novinske karikature „sagledavaju kompleksnost neke teme iz drugog kuta, komentirajući aktualne međunarodne događaje, potvrđujući ili negirajući ustaljene stereotipe o drugome” (Moyle, 2005: 18). Analizom podataka karikatura u *Večernjem listu* i *24sata*, pretpostavljamo da

svaki autor kreira likove za koje smatra da najviše odgovaraju trenutnoj situaciji, novinskom izdavanju i njihovom osobnom stilu.

„U stvaranju za publikaciju, sama karikatura je samo jedan dio cjelokupnog projekta. Autor više nije samo ilustrator karikature, nego njezinu priču smješta u prvi plan. Mnoge karikature imaju puno veću svrhu od pukog iskrivljavanja fizičkih karakteristika pojedinca na smiješni način“ (Richmond, 2011: 142-143).

Situacijska karikatura opisuje se kao „humoristički ili satirički prikaz ljudi, njihova izgleda, ponašanja i navika kao i suvremenih događaja, sastavljena katkad i od dvaju ili više crteža“ (Dulibić, 2005: 4-5). Za daljnje razumijevanje interpretacije jedinica analize važno je znati da se situacija karikatura još dijeli na karikaturu svakodnevice i društveno angažiranu karikaturu. „Cilj društveno angažirane karikature je otkrivanje društvenih negativnosti. Ona želi postupke odgovornih u društvu izvrnuti ruglu i tako potaknuti na promjene“ (Dulibić, 2005: 8), a zabavni karakter je samo sredstvo za postizanje tog cilja. Karikature svakodnevice nešto su lakšeg karaktera, s ciljem zabave čitatelja temama koje nemaju jaki odzvuk u društvu, poput odnosa između zeta i punice, šala na određena zanimanja (poput odvjetnika) i slično. One također mogu razviti i podteme unutar glavne teme poput erotike, sporta, medicine i ostaloga (Dulibić, 2005: 9).

Još jedan okvir kroz kojeg su prošle analizirane jedinice jest odnos teksta i crteža. Općenito gledajući, popratni tekstovi u karikaturama se sastoje od jedne do dvije rečenice ili potpuno izostaju. S obzirom na to, situacijsku karikaturu dijelimo na tri skupine: karikaturu bez teksta, karikaturu s crtežom popraćena vicem, odnosno humorističnim tekstom, te karikaturu s crtežom koji je podređen tekstu tako da ono nacrtano čitatelj razumije tek nakon što pročita tekst (Dulibić, 2005: 93-95 cit. prema Okičić, 2017: 5).

Što se tiče karikaturista čije ćemo karikature analizirati, oba rade u nacionalnim novinama i na dnevnoj razini objavljuju karikature za svoj list. Također su poznati članovi Hrvatskog društva karikaturista. Srećko Puntarić prve je karikature počeo izrađivati 1975. godine za humoristični časopis *Kerempuh*, a od 1995. objavljuje radove Felixa u dnevnom Večernjem listu. Do danas je izdao trideset knjiga karikatura i „osnivač je prve galerije za humor i karikaturu u Hrvatskoj pod nazivom „FELIX FUN FACTORY“ (Hdk.hr, 2021c).

Nikola Plečko svoju djelatnost započinje 1993. godine kada je objavio svoju prvu karikaturu u studentskom listu Plus, nakon čega nastavlja surađivati s tjednicima Danas, Panorama, NET, Slobodna Dalmacija i drugi. Od 1997.

počinje objavljivati karikature u 24sata pod pseudonimom Nik Titanik. Njegov doprinos se vidi i u pokretanju prve službene web stranice Hrvatskog društva karikaturista 2001. godine (Hdk.hr, 2021b).

Metodologija

Metoda koju smo primijenili u ovom istraživanju je analiza sadržaja. Ova metoda istraživanja medijskog teksta definira se kao „istraživačka tehnika za objektivno, sustavno i kvantitativno opisivanje manifestnog sadržaja komunikacije” (Berelson, 1952, cit. prema Gunter, 2000: 56). Odabirom kvantitativne analize sadržaja za naše istraživanje, mogli smo utvrditi određene obrasce, odnosno trendove u radu dvaju hrvatskih suvremenih karikaturista. Prednost korištenja kvantitativne analize sadržaja u našem radu „počiva u jednostavnosti prepoznavanja i označavanja osnovne jedinice, što povećava preciznost i pouzdanost istraživanja” (Manić, 2017: 40) te kvantifikacijom podataka dobivamo objektivni i direktni zaključak rada.

Cilj rada nam je opisati i odrediti karakteristike karikatura u hrvatskim dnevnim novinama 24sata i Večernji list u 2020. godini. Drugim riječima, nastojat ćemo pružiti analizu karikatura Nika Titanika i Felixa te donijeti zaključke o njihovim razlikama i sličnostima. Sukladno navedenom cilju, smatramo da je za ovo istraživanje najprikladnije istraživačko pitanje: koje su karakteristike karikatura u 24sata i Večernjem listu u 2020. godini?

Populacija istraživanja su karikature u novinama 24sata i Večernji list, ali s obzirom na to da bi tako veliki broj jedinica analize bio suviše vremenski opširan i gotovo nemoguć za istražiti, odlučile smo se na manji uzorak. Uzorak je slučajan, to jest datumi za svaki mjesec su odabrani putem generatora koji je nasumice izabrao po tri datuma. Za svake novine su iskorišteni isti datumi čime smo dobili 36 jedinica iz 24sata i 36 iz Večernjeg lista što je sveukupno 72 jedinice analize. Na ovaj način smo isključili mogućnosti subjektivnosti i pristranosti autora istraživanja. Također, slučajni uzorak će nam omogućiti generalizaciju i utvrđivanje trenda u karikaturama navedenih dnevnih hrvatskih novina.

Kao što je rečeno, za istraživanje je uzeta cijela jedna godina što smatramo dovoljno širokim vremenskim okvirom na temelju kojeg ćemo moći generalizirati podatke. Osim toga, 2020. bila je specifična godina koju je najviše obilježila pojava pandemije koronavirusa. Uz pandemiju, Hrvatska će pamtiti 2020. i kao godinu potresa, *lockdowna*, medicinskih maski, testiranja, promjene predsjedničke vlasti (nakon predsjednice koja je pripadala političkoj stranci

Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), predsjedničko mjesto zauzima kandidat iz političke stranke Socijaldemokratska partija (SDP)), početka predsjedavanja Hrvatske Vijećem Europe, krvavog pohoda Filipa Zavadlava koji je u sred bijela dana u Splitu ubio tri osobe, online nastave u školama i na fakultetima, drastičnog pada gospodarstva, slabe zarade od turizma, pokretanja istrage u aferi Janaf, zatvaranja ugostiteljskih objekata, nezaposlenja i smrti mnogih poznatih личности poput Slavena Letice, Vere Zime, Mustafe Nadarevića, Milke Babović i drugih. (Dnevnik.hr, 2021).

Karikature Nika Titanika i Felixa u nacionalnim dnevnim novinama 24sata i Večernji list svakako su vrijedne daljnjeg zasebnog proučavanja, ali mi smo se u ovome radu odlučili za usporednu analizu koja bi mogla dovesti do nekih zaključaka u suvremenim trendovima stvaranja novinskih karikatura. 24sata i Večernji list kao dvije najčitanije nacionalne novine prikladne su za usporedno istraživanje zato što možemo (donekle) zanemariti utjecaj naravi platforme u kojoj je objavljena karikatura na samu karikaturu. Za proučavanje (mogućeg) utjecaja novina na karikaturu, bilo bi potrebno provesti kvalitativno istraživanje koje bi uključivalo intervju s karikaturistima i urednicima samih novina.

Matrica koju smo kreirali specifično za ovo istraživanje sastoji se od 17 kategorija kroz koje smo provukli 72 jedinice analize. Prve tri kategorije demografskog su karaktera u kojima utvrđujemo u kojim novinama i kada je karikatura objavljena. Nakon toga se utvrđuje vrsta karikature, njezina tematika te ima li, koliko ima, i koji likovi su prisutni u karikaturi.

Neke kategorije tiču se površinskih, odnosno jasno vidljivih karakteristika poput pitanja ima li karikatura stripovski karakter ili prevladava li u karikaturi slika ili tekst, što smo odlučile utvrditi pomoću određenja ima li karikatura manje ili više od deset riječi. U matrici uz to još ispituje tehniku govora, narječje likova, postojanje igre riječima i stereotipa.

Analiza i interpretacija

Ovo istraživanje analiza je jednog dijela povijesti hrvatskih karikatura i posebno je zanimljivo što se radi o prijelomnoj 2020. godini u kojoj je počela pandemija koronavirusa te zdravstvena kriza u cijelom svijetu. Od Dulibićeve prapovijesti i detaljnog opisa radova tadašnjih ilustratora do danas, važno je zamijetiti da, iako je novinska karikatura prošla kroz mnoge tehnološke, medijske i stilske promjene, ona do danas nije promijenila svoju ulogu prikaza svakodnevice (posebno političke).

Analizom sadržaja 72 jedinice istraživanja, utvrdili smo mnoga podudaranja između radova dvaju karikaturista, ali i zamjetne razlike koje se tiču stilova izrade karikatura. U radu je obuhvaćen jednak broj jedinica analize u svakom mjesecu, ali obzirom na to da su dani birani nasumično, radi se o različitim danima u tjednu.

Iako smo predvidjeli tri vrste karikatura (situacijska tematska – društveno angažirana (politička), situacijska tematska – karikatura svakodnevice (socijalna) i portretna tipološka), rezultati kvantitativne analize sadržaja za 24sata pokazali su naizmjeničnu pojavu dvaju vrsta situacijskih karikatura i to u blagu korist karikature svakodnevice (19), dok je za Večernji list bio jednaki broj ovih dviju vrsta (18 – 18). Ovi rezultati upućuju nas na zaključak da glavna područja zanimanja oba karikaturista su ona za koja smatraju da se najviše tiču svakog građanina, a to su politika i svakodnevni nepolitički problemi.

Za dublje razumijevanje položaja karikatura na području Hrvatske, važno je znati da kod nas nikada nije postojala jasna distinkcija između portretne karikature u užem smislu i karikature u širem smislu, koju naši karikaturisti nazivaju geg-karikaturom. Geg-karikatura još se može pronaći pod nazivom crtani vic. Kako bismo utvrdili na što se misli, kao primjer navodimo dva izraza na engleskom jeziku. *Caricature* označava pravu karikaturu koja prenaplašava određene fizičke karakteristike ili zanimanja. Svrha takve karikature više je simbolička te time često ne opisuje događaj ili situaciju. Termin koji u engleskom jeziku opisuje geg-karikaturu je *cartoon* te je ovakav oblik karikature uočen i kod autora koji su promatrani u ovome radu (Dulibić, 2005: 5).

Iako ju suvremeni karikaturisti slabije upotrebljavaju, prema Šegviću (2010: 376), portretna karikatura danas je mogla biti vrlo uspješna s obzirom na to da su se nekad karikaturisti mogli oslanjati samo na svoje pamćenje, a danas postoji digitalna fotografija koja može trajno zabilježiti nečije lice. Portretna karikatura je posebna „jer ona može (ako karikaturist to umije) prikazati *interieur*, osobe a ne samo njezino lice“ (Šegvić, 2010: 376).

Što se tiče tematike proučavanih karikatura, sveukupno su se najviše istaknule teme unutarnje politike (24) i zdravstva (24) (Tablica 1). Nadalje, koronavirus kao tema, spomenuta izravno ili neizravno, korištena je u Felixovim karikaturama u 25 slučajeva (u Nikovim nešto manje – 17), dok se teme preostalih jedinica analize većinom pojavljuju u periodu siječnja i veljače kada se pandemija još nije pojavila na području Republike Hrvatske. Vodeća tema u veljači bila je usko vezana za unutarnju i vanjsku politiku uključujući

parlamentarne izbore, odnose sa Slovenijom na području mora i GUP planu gradonačelnika grada Zagreba Milana Bandića (Slika 3).

Slika 3: Felix, 07.02.2020

Izvor: Vecernji.hr, 2021.

U karikaturama Nika Titanika, teme su bile slično zastupljene kao i kod njegovog suvremenika, uz iznimku vanjske politike (dok Felix ima 6 takvih karikatura, Nik nema nijednu) i predstavljanja tema iz svijeta. U karikaturama Nika Titanika, čitatelj dobiva uvid samo u događaje koji se tiču Hrvatske, dok teme iz vanjske politike i ostatka svijeta izostaju. Mogući zaključak je taj da Nik Titanik prednost daje hrvatskoj svakodnevnici, ali da bi potvrdili taj zaključak, trebali bi uključiti još jedinica analize jer moguće je da se slučajno dogodio izostanak tema vezanih za ostatak svijeta u odabranim jedinicama analize.

S druge strane, autor Srećko Puntarić prenosi nekolicinu događaja koji opisuju stanje izvan Hrvatske, a imaju utjecaja na nas i naše prostore (Slika 4). Opisivanjem vanjske politike i situacije izvan države, čitatelj dobiva više informacija te ovakav crtani vic može služiti i kao izvor informiranja na široj razini.

Slika 4: Felix, 30.07.2020.

Izvor: Vecernji.hr, 2021.

Iznenadujuće je da u proučavanim jedinicama nije bilo niti jedne teme iz kategorije „život poznatih i javnih osoba“ jer se, proučavanjem prijašnjeg opusa Nika Titanika, vrlo često pojavljivala takva tematika. Ipak, tema unutarnje politike često je uključivala karikaturalne prikaze hrvatskih političara i političkih dužnosnika, te su takvi likovi zapravo prikazi prvotnih karikatura u likovnom smislu. Najčešći političari prikazani u analiziranim karikaturama, bili su Andrej Plenković i Milan Bandić (Slika 5), a autor je obuhvatio i mnoge tadašnje aktualne političke teme poput pitanja afere Janaf, privođenja Josipe Rimac te natjecanja političara u parlamentarnim izborima.

Slika 5: Nik Titanik, 30.03.2020.

Izvor: 24sata.hr, 2021.

Autor Nik Titanik u karikaturi nastoji prikazati što više detalja, i u pogledu slike i u pogledu teksta, dok su kod Felixa svi likovi jednolični i više kritiziraju događaj. Nik Titanik bez problema progovara o javnim osobama te dodaje obilježja koja dodatno opisuju njihov karakter i postupke. Kako bi objasnili obilježja kojima se Plečko koristi, dodatno ćemo analizirati karikaturu 30. ožujka 2020. godine (Slika 5). Za početak, autor navodi točnu, javno poznatu svotu novca kojom je upravljao zagrebački gradonačelnik i koja je bila namijenjena za renovaciju grada Zagreba nakon potresa (tada aktualna vijest). Nadalje, navod „Za crkve, domjenke i pajde po Hrvatskoj i Bosni” (24sata.hr, 2021: 1) upućuje na spekulacije o kojima javnost i mediji pričaju kada je Milan Bandić u pitanju (skup vijesti i nagađanja prikupljenih kroz godine rada gradonačelnika). Kao posljednju karakteristiku možemo navesti pjesmu *Moj Zagreb tak imam te rad*, autora Ivica Šerfezija s time da je Nik Titanik promijenio zamjenice iz izvornog *ja* i pjevanja u 1. licu u zamjenicu *on* što se odnosi na zagrebačkog gradonačelnika te umjesto „tak imam te rad”³, „tak krade te rad” (24sata.hr, 2021: 1) (malim izmjenama, autor povezuje pjesmu s trenutnom situacijom i time dodatno opisuje Bandića kao *zagrebačkog* gradonačelnika).

³ Youtube.com (2021) *Moj Zagreb tak imam te rad* - Ivica Šerfezi. <https://www.youtube.com/watch?v=dGEomm5ayLM> Pristupljeno: 2.veljače 2021

Tablica 1: Teme koje se provlače kroz proučavane karikature

Teme	24 SATA	VEČERNJI LIST	UKUPNO
Život poznatih i javnih osoba	0	0	0
Unutarnja politika	15	9	24
Vanjska politika	0	6	6
Kultura	1	0	1
Gospodarstvo	4	4	8
Zdravstvo	12	12	24
Religija	2	1	3
Nešto drugo	2	4	6

Izvor: Vecernji.hr i 24sata.hr, 2021.

Kada govorimo o Felixovim likovima oni su uglavnom nacrtani bezlično, bez pretjeranog naglašavanja detalja u fizičkom pogledu. Svi nalikuju jedni drugima i nema razlikovnih obilježja među likovima. Puntarić time stavlja naglasak na relevantni događaj, situaciju ili skupinu. U analizi nije postojala niti jedna karikatura u kojoj nije bilo likova te ih je najčešće bilo četiri ili više po karikaturi (16). S druge strane, Plečko je u svojim karikaturama u prosjeku najviše upotrebljavao jednog lika što se vidjelo u 16 jedinica analize, a zanimljivo je da su postojali i slučajevi kada uopće nije koristio likove (4) (Slika 6). U karikaturi objavljenoj 15. svibnja (Slika 6) Plečko nema likove, ali prema popratnom tekstu, informiranom čitatelju je jasno o čemu se radi i kome je upućena kritika za navedenu vijest (radilo se o prijavi komunalnom redarstvu zbog neovlaštene sadnje cvijeća na javnoj zelenoj površini u Preradovićevoj ulici u Zagrebu nedugo nakon potresa).

Slika 6: Nik Titanik, 15.05.2020.

Izvor: 24sata.hr, 2021.

Time uočavamo još jednu razliku u stvaralaštvu analiziranih karikaturista. Puntarićevi likovi nose radnju u karikaturama i, s obzirom na stil crtanja koji više podsjeća na skicu i nedovršeni crtež, da nema likova, bilo bi možda teže povezati o čemu je riječ. Plečko ima drugačiju viziju i perspektivu ne samo u opisu likova, što je prethodno spomenuto, nego i u opisu mjesta i prostora. Iz promatranih karikatura, vidljivo je kako Nik Titanik prilikom crtanja pozadine i stvari oko likova pazi na detalje, koristi žive boje i realistične prikaze predmeta.

Za razliku od Nika, Felix je koristio i lik mnoštva što se najbolje vidi kroz sve tri proučavane karikature u kolovozu u kojem se govorilo o novim restriktivskim mjerama i kako one utječu na stanovništvo. Jedna od takvih bila je 15. kolovoza u kojem je tema uključivala i religiju (Slika 7).

Slika 7: Felix, 15.08.2020.

Izvor: Vecernji.hr, 2021.

Nadalje, opisujući sve probleme uz koronavirus, potres i poplave, upotrijebljena je i igra riječima te uz sav „nemir“ svećenik poručuje „mir vama“ (Vecernji.hr, 2021: 1). Analizom je uočeno da se u 15 Felixovih karikatura pojavljuje igra riječima, dok je kod Nika zabilježeno 7 takvih karikatura. Primjer jedne je iz listopada u kojoj je preoblikovao stihove pjesme *Ne može nam niko ništa*, pjevača Mitra Mirića: „Ne može nam niko ništa, jači smo od sudbine, mogu samo da nas pokupe oni što se ne paze“ (24sata.hr, 2021: 1) umjesto: „mogu samo da nas mrze oni što nas ne vole“ (Slika 8).

Slika 8: Nik Titanik, 12.10.2020.

Izvor: 24sata.hr, 2021.

To je ujedno i jedina Nikova karikatura u našem istraživanju koja ima stripovski karakter, dok je kod Felixa većina karikatura strukturirana u obliku stripa (25) (Grafikon 1). Felix često kroz dnevnu karikaturu pokušava napraviti određeni slijed u događaju ili razgovoru, a ne samo obilježiti ju jednim određenim trenutkom (Slika 9). Iako u hrvatskoj povijesti imamo oba primjera uspješnih karikatura – i stripovskog i ne stripovskog karaktera, ne postoji dokaz da je jedan način bolji od drugoga te stoga možemo zaključiti da je strip samo jedna od tehnika izrade karikatura koja ovisi isključivo o autorovom stilu. Na primjer, Felixove karikature će svatko prepoznati, između ostaloga, po stripovskom karakteru.

Slika 9: Felix, 02.05.2020.

Izvor: Vecernji.hr, 2021.

Proučavajući odnos teksta i slike (Grafikon 1), možemo potvrditi da u karikaturama Srećka Puntarića prevladava tekst (36) koristeći uvijek više od 10 riječi po karikaturi. Karikature Nikole Plečka nemaju takvo pravilo što se vidi u čak 11 proučavanih jedinica analize (Slika 10). Mnogi kritičari govore da je upravo karikatura bez teksta savršena karikatura, a „takav stav proizlazi iz potrebe da se obrani nezavisnost i čistoća likovnosti, odnosno njena samodostatnost“ (Dulibić, 2009: 35, cit. prema Ferenčić, 2014: 27).

Slika 10: Nik Titanik, 02.11.2020.

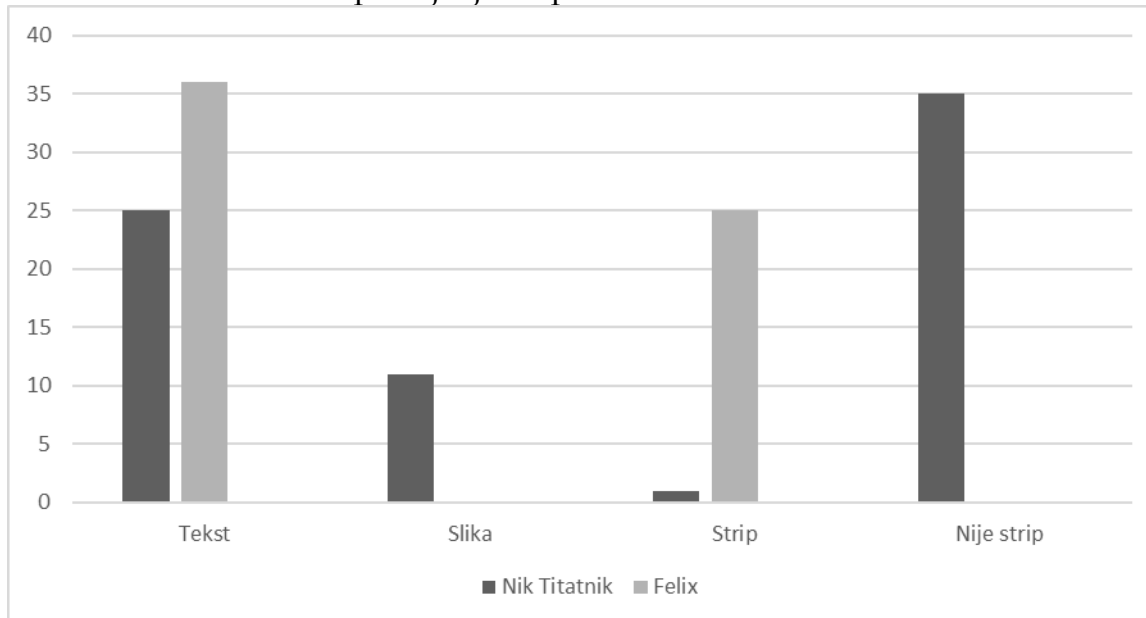
Izvor: 24sata.hr, 2021.

Kreiranje karikature za određenu publikaciju dolazi s odgovornostima, prema kojima autor moderira svoj rad. „Novinski članak ima priču koju želi ispričati o subjektu te je posao karikaturista učiniti tu priču vizualno privlačnom” (Richmond, 2011: 143). Iz ovoga razloga, zanimljivo je promatrati odnos teksta i slike u karikaturama Puntarića i Plečka.

Ako znamo da svaki autori razvija svoj stil u ilustriranju za publikaciju, onda znamo da je njegov pristup prema tekstu u radu jedna od važnijih stavki za analizu. Puntarićeve karikature obiluju tekstualnim dijelom. S kreiranjem cijele pozadine i uvođenjem više likova u djelo te dijalogom između istih, čitatelj ima nedvojbeno jasan uvid u to što autor želi reći. Suprotno tomu u 36 karikatura Nika Titanika, koje su uzete kao jedinice analize, autor se više koncentrira na vizualni prikaz sadržaja. Plečko stavku tekstualnog sadržaja često zamjenjuje kreiranjem detaljnijeg prostora, korištenjem življih boja, realističnim prikazom likova i slično. S obzirom na izrečeno, zaključujemo da u prijenosu priče, odnosno vijesti, Felix u svojim karikaturama stavlja naglasak na tekst, a Nik Titanik na sliku, s time da ne želimo umanjiti značaj slike kod Felixa i značaj teksta kod Nika.

Naracija u karikaturi ne mora proizlaziti samo iz dodanog teksta, ali je u ovome slučaju važna za razumijevanje razlika u opusu obaju autora. „Ona nekada može biti interpretirana kroz okruženje i pozadinu, ali autor mora ispričati priču vizualnim detaljima. Na kraju on ipak prenosi poruku publici” (Richmond, 2011: 143).

Grafikon 1: Usporedna analiza dviju kategorija – dominacija teksta, odnosno slike i postojanje stripovske karakteristike

Izvor: Vecernji.hr i 24sata.hr, 2021.

Rezultati kvantitativne analize sadržaja za karikature Večernjeg lista pokazali su kako je najviše bilo korišteno bezličnih, neimenovanih, nepoznatih ljudi (17), zatim prikazi političara i dužnosnika (7), a nije bila rijetka niti pojava kombinacije novinara i dužnosnika, novinara i nepoznatih ljudi ili znanstvenika i političara (5). Ovdje moramo naglasiti da su kategorije likova poput novinara, političara i slično, nacrtane jednako kao i kategorija bezličnih, neimenovanih, nepoznatih ljudi, ali prema nekim ne fizičkim obilježjima, jasno je o kojem zanimanju se radi (na primjer, novinari drže mikrofone i stoje ispred političara). U karikaturama 24sata, u nešto manjoj mjeri nego kod Felixa, prevladavaju bezlični, neimenovani, nepoznati ljudi (11) te političari i dužnosnici (9), s time da su različiti od Felixovih jer se točno vidi o kojem političaru se radi (Slika 11). Postoji i određen broj običnih ljudi koji imaju svoje ime i koji se provlače kroz cijeli prijašnji opus Nikovih karikatura, kao na primjer lik Štefice Jambriščak (Slika 12).

Slika 11: Nik Titanik, 02.05.2020.

Slika 12: Nik Titanik, 19.04.2020.

Izvor: 24sata.hr, 2021.

Izvor: 24sata.hr, 2021.

Još jedna zanimljivost kod karikatura Nika Titanika je i personifikacija životinja koja se pojavila u 3 proučavane karikature. Zanimljivo je primijetiti da životinje nemaju samo ljudske osobine, već su i nositelji radnje u karikaturama (Slika 13).

Slika 13: Nik Titanik, 25.09.2020.

Izvor: 24sata.hr, 2021.

Primjećujemo da su u analiziranim jedinicama oba karikaturista najviše koristila likove iz kategorije bezlični, neimenovani, nepoznati ljudi (Tablica 2). Taj podatak povezali bi sa zaključkom od Ferencić (2014: 31) koja je upotrebu tipičnih Marušićevih ljudi (koji su slični navedenoj kategoriji) objasnila na sljedeći način: „poistovjećujemo se s Marušićevim crtežom i likom, s tim malim čovjekom bez identiteta i njegovim problemima gotovo kao da promatramo vlastitu okolinu“. Pretpostavljamo da isto vrijedi za karikature Felixa i Nika Titanika, ali ne možemo reći koriste li svjesno takve likove s navedenim ciljem ili ne.

Tablica 2. Likovi u karikaturama

Likovi	24 SATA	VEČERNJI LIST	UKUPNO
Bezlični, neimenovani, nepoznati ljudi	11	17	28
Poznate javne osobe	0	0	0
Političari i dužnosnici	9	7	16
Pripadnici određene skupine ljudi	2	6	8
Jedna od kombinacija navedenih	7	5	12
Životinje	3	1	4
Nema ih	4	0	4
Novinari	0	0	0
Znanstvenici/stručnjaci /doktori	0	0	0

Izvor: Vecernji.hr i 24sata.hr, 2021.

Upotreba stereotipa u Felixovim karikaturama uočena je u 9 jedinica analize. Kao primjer karikature sa stereotipom izdvojili bi onu 6. ožujka koja govori o Turcima. Naime, ovdje su Turci opisani kao „bezveznjaci koji će se povući za par dana“ (Vecernji.hr, 2021: 1), vrijeme radnje je 1520. na neformalnom sastanku europskih ministara obrane te je ovaj primjer okarakteriziran kao stereotipni (Slika 14). Slično je i u karikaturama Nika Titanika gdje je uočeno 11 primjera uporabe stereotipa, poput 24. studenog gdje pripadnica romske manjine izgleda zapušteno i govori gramatički neispravno (Slika 15). Upotreba stereotipova u proučavanim karikaturama komičnog je karaktera te se čitatelj može povezati s njome jer (skoro) svaka odrasla osoba zna kakvi su stereotipovi društvima i kulturama.

Slika 14: Felix, 06.03.2020.

Slika 15: Nik Titanik, 24.11.2020.

Izvor: Vecernji.hr, 2021.

Izvor: 24sata.hr, 2021.

Tehnike govora koje smo predvidjele u matrici su dijalog, monolog ili bez teksta koji govore likovi. U jedinicama analize Večernjeg lista, ima 18 karikatura u kojima je korištena tehnika monologa i preostalih 18 tehnika dijaloga. Ovisno o tome, u 29 karikatura autor je smatrao da nije potreban dodatan opis ispod teksta. U onima koje sadržavaju tekst (7), on je korišten radi boljeg razumijevanja sadržaja, koji je često unikatan. Tako Felix dodaje popratni tekst uz karikaturu 5. lipnja govoreći o stegovnom postupku u aferi s vjetrenjačama (Slika 16). U jedinicama analize 24 sata ponešto je drugačiji raspored: 19 monologa, 5 dijaloga i čak 12 likova bez govora, dok je u 10 jedinica prisutan opis ispod teksta (slika 17).

Slika 16: Felix, 05.06.2020.
Slika 17: Nik Titanik, 30.07.2020.

Izvor: Vecernji.hr, 2021.

Izvor: 24sata.hr, 2021.

Narječje likova koje dominira u Felixovim karikaturama je štokavština (32) te se u 2 slučaja uvodi kajkavsko narječje i 2 puta gramatički netočni pojmovi kao „lok daun“ i „nokdaun“ u karikaturi 2. studenog (Slika 18). Nadalje, u karikaturi 19. prosinca (Slika 19), riječi poput „veli“ i „gemišt“ upućuju na kajkavsko narječje. Puntarić je time htio uputiti čitatelje da se u karikaturi radi o građanima sjeverozapadnog dijela Hrvatske. Dakle, kajkavsko narječje ovdje je u uporabi karakterizacije lika, odnosno skupine građana. Cijela karikatura od izbora riječi, narječja, čina pjevanja i dijaloga upućuje također i na jednu vrstu stereotipizacije o kojoj smo već ranije govorile (da kontinentalci samo piju gemište).

Slika 18: Felix, 02.11.2020.

Slika 19: Felix, 19.12.2020.

Izvor: Vecernji.hr, 2021.

Izvor: Vecernji.hr, 2021.

Nik Titanik također pretežno koristi štokavštinu (19), a kajkavštinu (3), čakavštinu (1) i gramatički neispravan govor (2) koristi kada želi okarakterizirati likove poput Milana Bandića koji, iako nije podrijetlom iz Zagreba, kao zagrebački gradonačelnik u karikaturama uvijek govori kajkavski što vidimo i 7. veljače (Slika 20).

Slika 20: Nik Titanik, 07.02.2020.

Izvor: 24sata.hr, 2021.

Iako su oba karikaturista podrijetlom iz Zagreba, kajkavsko narječje ne prevladava niti kod jednog autora te ovakav rezultat, gdje štokavsko narječje dominira, ne može biti objašnjeno područjima iz kojeg autori dolaze. Sljedeća stavka u razmatranju ovog rezultata također može biti formalnost obaju publikacija, no iz primjera u kojima vidimo korištenje kajkavskog i čakavskog narječja te gramatički neispravnog govora, ova pretpostavka se ne može potvrditi. Prema našoj analizi, uočile smo kako autori primjenjuju drugo narječje kada žele staviti naglasak na lik ili opisanu situaciju.

Kako smo već dosada mogli vidjeti, načini njihovog stvaralaštva razlikuju se prema mnogim promatranim faktorima navedenima u matrici, od tema i crtanja likova, do stripovskog karaktera karikature i tehnika stvaranja. Prema američkom karikaturistu Tomu Richmondu „ovakve razlike u tehnikama i formama u vizualnoj komunikaciji samo upućuju na autorov individualni stav” (Richmond, 2011: 145). Primjećujemo da, iako možda autori govore ponekad o istoj temi, imaju različitu viziju u oblikovanju iste.

Zaključak

Ovim istraživanjem prikazale smo način na koji su dva poznata hrvatska karikaturista Srećko Puntarić i Nikola Plečko prenijeli neke događaje iz 2020. godine kroz karikature. Sukladno tome utvrdile smo opće značajke karikatura u dnevnim novinama Večernji list i 24sata koje mogu poslužiti i kao pokazatelji suvremenih trendova u izradi novinskih karikatura.

Oba karikaturista podjednako se služe karikaturama situacijsko-tematske, odnosno društveno-angažiranom karikaturom i karikaturom svakodnevice. Iako je danas portretna karikatura mogla biti vrlo uspješna, čini se da mnogi suvremeni karikaturisti daju prednost priči, stripu ili dijalozima u karikaturama te crtaju obične ljude s kojima se čitatelji mogu poistovjetiti.

Pregledom literature, vidljivo je da u karikaturama prevladavaju političke teme, to jest političari i njihova aktivnost. Jednako tako je i danas što zaključujemo iz činjenice da su se oba karikaturista iz naše analize tematski najviše orijentirala na političke teme putem kojih su najviše kritizirali političare i njihove odluke. Također, pandemija koronavirusa kao glavni događaj 2020. godine uvelike je utjecala na teme u navedenim karikaturama, gdje su opet u velikom broju slučaja političke odluke bile te koje su karikaturisti problematizirali. Možemo reći da su se analizirane novinske karikature pokazale važne u pružanju povijesnog konteksta, ali nažalost nisu dovoljne za

samostalno shvaćanje nekih događaja, već više služe kao njihov komentar (što je odlika i prijašnjih karikatura).

Uporaba likova kod svakog je karikaturista specifična pa tako Felix ima uvijek iste, bezlične, slabo obojene ljude, koji ne izgledaju kao pravi ljudi, dok Nik Titanik ima životopisne, karikirane, groteskne, šarene ljude među kojima svatko može prepoznati i neke poznate ličnosti. Iako vrlo različiti, ne možemo reći da su jedni ili drugi likovi bolji, smješnjiji ili prikladniji. Vidimo i kroz povijest da su postojali različiti likovi u karikaturama i da na uspješnost karikature ne utječe toliko način na koji je neki lik nacrtan. Svaki karikaturist stvara njemu prepoznatljive likove.

Specifičnost karikatura Nika Titanika vidi se i u stvaranju karikatura bez likova i bez ili vrlo malo teksta. Za razliku od njega, Felix stvara karikature stripovskog karaktera gdje je naglasak više na tekstu nego na slici. Oba karikaturista koriste i igre riječi, stereotipe, razna narječja, dijaloge i monologe te često opise koji pružaju dodatno objašnjenje konteksta situacije i pomažu u karakterizaciji likova. Zanimljivo područje istraživanja su kategorije igara riječi i stereotipa koje karikaturi daju posebnu razinu humorističnosti i satire, ali za takva istraživanja naša je preporuka uzeti veći vremenski period i veći broj jedinica analize.

Literatura

24sata.hr (2021) Nik Titanik. <https://www.24sata.hr/zabava/regular/2020-01-02>. Pristupljeno: 5. veljače 2021.

Dnevnik.hr (2021) Zbogom, 2020.! Ovo su najvažniji događaji koji su obilježili tešku godinu za nama. <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/najvazniji-dogadjaji-2020-godine---634318.html>. Pristupljeno: 31. siječnja 2021.

Dulibić, Frano (2005) Definiranje karikature kao likovne vrste. U: Brnčić, Jadranka (ur) *Karikatura: zagrebački pojmovnik kulture 20. stoljeća: zbornik znanstvenih radova* (11-33). Zagreb: Filozofski fakultet.

Dulibić, Frano (2004) Pretpovijest i počeci karikature u Hrvatskoj. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti* (28), 308-323.

Ferenčić, Marijana Paula (2014) *Karikature Joška Marušića*. Zagreb: Filozofski fakultet .

Gunter, Barrie (2000) *Media Research Methods*. London: Sage.

Hdk.hr (2021a) hdkčlanovi. http://www.hdk.hr/popis_svih_clanova_HDK.htm. Pristupljeno: 30. siječnja 2021.

Hdk.hr (2021b) hdkčlanovi Nikola Plečko. http://www.hdk.hr/clanovi/nikola_plecko/index.php Pristupljeno: 31. siječnja 2021.

Hdk.hr (2021c) hdkčlanovi Srećko Puntarić. http://www.hdk.hr/clanovi/srecko_puntaric/index.php Pristupljeno: 31. siječnja 2021.

Manić, Željka (2017) *Analiza sadržaja u sociologiji*. Beograd: Čigoja Štampa.

Moyle, Lachlan (2005) *Drawing Conclusions: An Imagological Survey of Britain and the British and Germany and the Germans in German and British Cartoons and Caricatures, 1945 – 2000*. Osnabrück: Universität Osnabrück.

Okičić, Petra (2017) *Analiza političke karikature u hrvatskom tiskovinama*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.

Richmond, Tom (2011) *The Mad Art of Caricature!*. Burnsville: Deadline Demon Publishing.

Šegvić, Edo (2010) Karikature Emanuela Vidovića. *Kulturna baština* (36), 361-386.

Večernji.hr (2021) Felix. <https://www.vecernji.hr/zabava/felix/2020-01-02>.
Pristupljeno: 5. veljače 2021.

Popis ilustracija

SLIKA 1: Karikatura Emanuela Vidovića, Advokat, Duje Balavac, 1911.

SLIKA 2: Karikatura Joška Marušića, Vijenac, 2013.

SLIKA 3: Felix, 07.02.2020.

SLIKA 4: Felix, 30.07.2020.

SLIKA 5: Nik Titanik, 30.03.2020.

SLIKA 6: Nik Titanik, 15.05.2020.

SLIKA 7: Felix, 15.08.2020.

SLIKA 8: Nik Titanik, 12.10.2020.

SLIKA 9: Felix, 02.05.2020.

SLIKA 10: Nik Titanik, 02.11.2020.

SLIKA 11: Nik Titanik, 02.05.2020.

SLIKA 12: Nik Titanik, 19.04.2020.

SLIKA 13: Nik Titanik, 25.09.2020.

SLIKA 14: Felix, 06.03.2020.

SLIKA 15: Nik Titanik, 24.11.2020.

SLIKA 16: Felix, 05.06.2020.

SLIKA 17: Nik Titanik, 30.07.2020.

SLIKA 18: Felix, 02.11.2020.

SLIKA 19: Felix, 19.12.2020.

SLIKA 20: Nik Titanik, 07.02.2020.

Content Analysis: Characteristics of Caricatures in 24 sata and Večernji list

Anamaria Jurković

Bruna Perica

Abstract

Caricatures are a unique form of conveying daily news whose main emphasis is on humour and satire. Daily, they appear in Croatian media space, but not much research is dedicated to this topic. Therefore, the main question of this research is: What are the characteristics of caricatures in two daily Croatian newspapers throughout 2020 ? For the purpose of determining the basic characteristics of caricatures by Nikola Plečko (Nik Titanik in 24sata) and Srećko Puntarić (Felix in Večernji list,) the method of quantitative content analysis was used. The research is based on a random sample, and the units were carried out through a matrix created precisely for the purpose of this analysis. The key results of the research showed many similarities, but also significant differences in the chosen topic, characters and text in the caricatures of the mentioned authors. This paper is only the base for further analysis of caricatures, especially in the area of stereotypes and wordplay usage.

Key words

caricatures, Croatian caricaturists, Nik Titanik, Felix, content analysis

Prilozi

Matrica

- 1) Dan objave karikature (OBJ.):
 1. Ponedjeljak
 2. Utorak
 3. Srijeda
 4. Četvrtak
 5. Petak
 6. Subota
 7. Nedjelja

- 2) Novina u kojoj je objavljena karikatura (NOV.):
 1. 24sata
 2. Večernji list

- 3) Mjesec objave karikature (MJES.):
 1. Siječanj
 2. Veljača
 3. Ožujak
 4. Travanj
 5. Svibanj
 6. Lipanj
 7. Srpanj
 8. Kolovoz
 9. Rujan
 10. Listopad
 11. Studeni
 12. Prosinac

- 4) Vrsta karikature (VRSTA):
 1. Situacijska tematska karikatura – društveno angažirana (politička)
 2. Situacijska tematska karikatura – karikatura svakodnevnice (socijalna)
 3. Portretna tipološka karikatura

- 5) Tema karikature (TEMA1):
 1. Život poznatih i javnih osoba
 2. Unutarnja politika
 3. Vanjska politika
 4. Kultura

5. Gospodarstvo
6. Zdravstvo
7. Religija
8. Nešto drugo

6) Spominje li se ili upućuje na temu koronavirusa u karikaturi (TEMA2):

1. Da
2. Ne

7) Karikatura tematizira događaj iz (TEMA3):

1. Hrvatske
2. Ostatka svijeta

8) Pojavljuju li se likovi u karikaturi (LIK1):

1. Da
2. Ne

9) Koliko likova ima u karikaturi (LIK2):

1. 1
2. 2
3. 3
4. 4 ili više
5. Nema ih

10) Likovi u karikaturi su (LIK3):

1. Bezlični, neimenovani, nepoznati ljudi
2. Poznate javne osobe
3. Političari i dužnosnici
4. Pripadnici određene skupine ljudi
5. Jedna od kombinacija navedenih
6. Životinje
7. Nema ih
8. Novinari
9. Znanstvenici/stručnjaci/doktori

11) Ima li karikatura stripovski karakter (STRIP):

1. Da
2. Ne

12) Pojavljuju li se u tekstu igre riječima (IGRA):

1. Da

2. Ne

13) Pojavljaju li se u karikaturi stereotipi (STER.):

1. Da
2. Ne

14) Tehnika govora likova u karikaturi je (GOV.):

1. Monolog
2. Dijalog
3. Bez teksta

15) Ima li karikatura opis (OPIS):

1. Da
2. Ne

16) Narječje lika u karikaturi (NAR):

1. Štokavsko
2. Kajkavsko
3. Čakavsko
4. Gramatički netočno (za bilo koje narječje)
5. Nema teksta koji govori lik

17) Što dominira u karikaturi (DOM):

1. Tekst (više od 10 riječi)
2. Slika

Pojašnjenje pojmova iz matrice

VRSTA KARIKATURE – postoje dvije vrste karikatura: u užem smislu i širem smislu. Prva vrsta (tipološka) odnosi se na portretnu karikaturu i ona se još dijeli na karikaturu lica, odnosno poprsja i karikaturu čitave figure. Karikatura u širem smislu (tematska) situacijska je karikatura i ona se dijeli na društveno angažiranu karikaturu (cilj je otkrivanje društvenih (najčešće političkih) negativnosti) i na karikaturu svakodnevnice (cilj je zabaviti čitaoca) (Dulibić, 2005: 17-19).

PRIPADNICI ODREĐENE SKUPINE LJUDI – pod time se misli da se na liku ili likovima u karikaturi jasno vide fizička ili govorna obilježja po kojima bi ih čitatelj mogao svrstati u određenu skupinu ljudi, to jest u određeni narod, religiju ili manjinu.

STRIPOVSKI KARAKTER – karikatura ima kućice, to jest jasno odijeljene prozorčice koji su povezani kronološki i/ili tematski.

IGRE RIJEČIMA – pod time mislimo na stilska izražajna sredstva poput polisemije, rime, fraze, spajanja riječi, domišljatog korištenja riječi kroz tekstualni dio karikature, zamjena stihova poznate pjesme stihovima prikladnim za određenu karikaturu i slično.